

NAAR EEN TOEKOMSTBESTENDIGE LAND- EN TUINBOUW

REGIONALE VISIE LAND- EN TUINBOUW NOORD-LIMBURG

INHOUDSOPGAVE

1. Inleiding
2. Trends en ontwikkelingen
3. Effecten en impact op de leefomgeving
4. Naar een toekomstbestendige land- en tuinbouw
5. Afstemmingsprotocol
6. Uitvoeringsprogramma

Bijlagen:

- Bijlage 1. Begrippenlijst
- Bijlage 2. Matrix criteria toekomstbestendige locaties:
- Bijlage 3. Bestuursafspraken maart 2018
- Bijlage 4. Monitoringsoverzicht mestverwerking

1. INLEIDING

1.1 POL 2014: Balans in het landelijk gebied

In het in 2014 vastgestelde Provinciaal Omgevingsplan Limburg (POL 214) heeft de provincie de ambitie vastgelegd om in Limburg een leef- en vestigingsklimaat van voortreffelijke kwaliteit te realiseren. Daarbij gaat het niet alleen om het stedelijk gebied maar zeker ook over het landelijk gebied. Het creëren van een nog aantrekkelijker landelijk gebied is van belang voor de kwaliteit van de woon- en leefomgeving in de hele provincie. Aandacht gaat daarbij uit naar de samenhang en balans tussen de diverse functies in het landelijk gebied.

De land- en tuinbouw is van oudsher één van de grootste ruimtegebruikers in het landelijk gebied. Ontwikkelingen in deze sector, zoals schaalvergroting en intensivering, zijn dus ook direct van invloed op de kwaliteit van de woon- en leefomgeving. Ook vormt de land- en tuinbouw één van de belangrijkste economische sectoren in Limburg. Dat geldt zeker voor Noord Limburg dat zich profileert als Greenport Venlo en op die manier een prominente plaats heeft in de economische structuur van Nederland. Niet alleen vanwege de primaire agrarische productie, maar ook voor de aan deze sector verbonden andere bedrijvigheid, zoals logistiek, verwerking, dienstverlening, bouw, enzovoorts. Tevens zijn onderwijs en innovatie sterk met de agrarische sector verbonden, zoals we dat zien in de ontwikkeling van Brightlands Campus bij Venlo.

De provincie Limburg heeft de ambitie om de sterke economische positie van de land- en tuinbouw te behouden en tegelijkertijd de kwaliteit van het landelijk gebied te verbeteren.

1.2 Regionale afspraken gevraagd

Bewust van de regionale verschillen in Limburg heeft de provincie de gemeenten uitgedaagd om op regionaal niveau bepaalde POL-thema's verder uit te werken, zoals voor land- en tuinbouw. Doel is om te komen tot regionale afspraken over deze thema's. In Noord-Limburg is in overleg met de provincie afgesproken dat de volgende land- en tuinbouwonderwerpen regionaal worden uitgewerkt:

- Schone stallen;
- Leegstand;
- Mestverwerking;
- Agglomeratielandbouw;
- Intensieve teelten;
- Revitalisering glastuinbouw.

In het POL staat voor alle ruimtelijke functies (waaronder agrarische) 'dynamisch voorraadbeheer' centraal. Daarmee bedoelt de provincie dat het niet meer gaat om groeien in kwantiteit, maar in kwaliteit. Immers voor veel functies is er in Limburg een te groot (ruimtelijk) aanbod ten opzichte van de vraag. Niet alleen teveel, maar ook de kwaliteit van het aanbod sluit vaak niet aan bij de vraag, bijvoorbeeld door veroudering van gebouwen. Vanuit de overtuiging dat er beter op kwaliteit kan worden gestuurd als er sprake is van schaarste zal het aanbod worden teruggebracht. Oftewel: sturen op kwaliteit gaat hand in hand met sturen op kwantiteit. Ook in het landelijk gebied speelt dit onderwerp een rol als het gaat om het bieden van ontwikkelingsruimte in relatie tot de verwachte groei van leegstaande agrarische gebouwen.

1.3 Relatie met andere onderwerpen

Voor de thema's natuur, landschap en water heeft de provincie haar beleid in het POL 2014 volledig uitgewerkt en worden geen specifieke regionale uitwerkingen verwacht. Vanwege de grote ruimtelijke impact van de transitie in de land- en tuinbouw en de regionale ambitie om hierbij integraal te sturen

op ruimtelijke kwaliteit heeft de regio parallel aan de POL-uitwerkingen een Ruimtelijk Kwaliteitskader (RKK) voor alle functies in het landelijk gebied ontwikkeld. Dit RKK geeft vanuit de regionale identiteit aan welke ruimtelijke waarden een rol spelen bij een kwalitatieve afweging van nieuwe ontwikkelingen. Niet alleen in relatie tot de POL-uitwerkingen 'vrijtijdseconomie' en 'energie', maar ook de opgaven op het gebied van natuur, landschap, cultuurhistorie en water.

1.4 Focus en doel

Voorliggend document bevat de regionale visie land- en tuinbouw voor Noord-Limburg, die is opgesteld als uitwerking van het POL 2014. De regio Noord-Limburg bestaat uit de 8 gemeenten die in afbeelding 1 zijn weergegeven. Deze POL-uitwerking heeft als doel om te komen tot regionale bestuursafspraken over het **ruimtelijk beleid ten aanzien van land- en tuinbouw**. Voorliggende visie heeft dus niet tot doel om met economisch beleid de agrarische sector te ondersteunen.

1.5 Leeswijzer

Als eerste beschrijft hoofdstuk 2 de verschillende trends en ontwikkelingen, zowel in de land en tuinbouw zelf als in de context die de sector beïnvloed. Vervolgens worden in hoofdstuk 3 de effecten van die trend op de fysieke leefomgeving benoemd vanuit een ruimtelijke bril. In hoofdstuk 4 wordt de regionale visie beschreven om te komen tot een toekomstbestendige land- en tuinbouw. Tenslotte bevatten de hoofdstukken 5 en 6 het regionale afstemmingsprotocol respectievelijk het uitvoeringsprogramma, die de uitvoering van het beleid moeten ondersteunen.

2. TRENDS EN ONTWIKKELINGEN

2.1 Historisch perspectief

De land- en tuinbouw in Noord-Limburg heeft zich door de eeuwen heen ontwikkeld. Tot zo'n 60 jaar geleden was een gemengd grondgebonden agrarisch bedrijf het algemene beeld. Daarna is decennialang specialisatie leidend geweest voor de agrarische bedrijfsontwikkeling. Sinds intensieve veehouderij en glastuinbouw hun intrede hebben gedaan is ook de grondgebondenheid voor een deel van de sector minder belangrijk geworden. Hierdoor is de combinatie van akkerbouw, tuinbouw en veeteelt binnen één bedrijf tegenwoordig een zeldzaam verschijnsel in ons landelijk gebied. Tevens heeft het beroep van boer zich ontwikkeld naar manager. De agrarisch ondernemer is niet langer slechts producent van agrarische producten, maar moet ook thuis zijn op het vlak van boekhouden, wet- en regelgeving, personeelsbeleid, onderhandelen, marketing en communicatie.

2.2 Trends in de agrarische sector

In de agrarische sector is een aantal bedrijfseconomische ontwikkelingen zichtbaar, waardoor we een steeds breder spectrum aan agrarische bedrijven zien. Hierdoor is het onmogelijk geworden om de bedrijven te beschrijven door ze in 'hokjes' te stoppen. Ieder bedrijf is uniek. Wel kunnen, in algemene zin, de verschillende trends worden benoemd die zich in de agrarische sector voordoen.

Intensivering van productie

Een ontwikkeling die al decennia gaande is in de agrarische sector, is de intensivering van de productie op één locatie. Deze ontwikkeling lijkt nog niet ten einde. In eerste instantie vond dit met name plaats in de veehouderij en glastuinbouw, maar nu zien we de intensivering ook steeds meer plaatsvinden in de tuinbouwsector in de open lucht. Voorbeeld hiervan is de toenemende vraag aan teeltondersteunende voorzieningen. Dit heeft te maken met diverse aspecten: het minder weersafhankelijk willen zijn, milieuaspecten, arbotechnisch, kostprijs en kwaliteit van het product.

Schaalvergroting

De intensivering in de land- en tuinbouw gaat vaak gepaard met schaalvergroting. Drijfveer hierachter is van oorsprong de noodzaak voor enerzijds kostprijsverlaging en anderzijds opbrengstverhoging om economisch gezond te blijven. Tegenwoordig komt het ook voort uit de noodzakelijke minimum omvang die nodig is voor rentabiliteit van technische investeringen en duurzaamheid.

Ketenintegratie (verbreden met activiteiten in de productieketen)

Een trend die de afgelopen 10 jaar steeds meer zichtbaar is geworden, is de verbreding van activiteiten binnen de productieketen. Het landbouwbedrijf richt zich niet meer alleen op de primaire tak (produceren van landbouwproducten), maar beweegt zich verder in de productiekolom. Deze versterking in de keten leidt tot synergievoordelen binnen een agrarisch bedrijf en uit zich in uiteenlopende combinaties van activiteiten, waarbij in ieder geval twee vormen kunnen worden onderscheiden:

- Bedrijven die uit oogpunt van **kostenreductie en risicospreiding** investeren in bedrijfsactiviteiten als mestverwerking, energieproductie (op basis van biomassa, incl. mest) en veevoederverwerking;
- Bedrijven die zich richten op het creëren van **toegevoegde waarde** aan het primaire product in de vorm van extra bewerking en marketing.

Met deze verbreding worden activiteiten aan agrarische bedrijven toegevoegd die voorheen vrijwel uitsluitend op een bedrijventerrein voorkwamen en qua verschijningsvorm daar ook bij passen (denk aan een wasstraat, een verpakkingsafdeling, laaddocks met bijkomende vrachtauto's, een

covergistingssilo, etc.). Vaak wordt de term agglomeratielandbouw voor gebruikt. Door deze ontwikkeling neemt de diversiteit aan typen agrarische bedrijven toe.

Kennisgedreven ontwikkeling

Een derde trend die zichtbaar is, is de kennisgedreven ontwikkeling van agrarische bedrijven. Natuurlijk is kennisgedrevenheid in de ontwikkeling van de land- en tuinbouw al van oudsher aanwezig. Echter, als gevolg van digitalisering is een nieuwe dynamiek ontstaan waarmee bedrijven zich kunnen onderscheiden. Bijvoorbeeld door gebruik te maken van blockchain en precisielandbouw.

Kringlooplandbouw

Mede als gevolg van de kennisgedreven ontwikkeling is er hernieuwde aandacht voor kringlooplandbouw ontstaan. Dit is een manier van landbouw bedrijven waarbij geen of zo weinig mogelijk verlies van stoffen naar het milieu en de omgeving plaatsvindt. Het is onderdeel van de 'biobased economy' waarin fossiele grondstoffen worden vervangen door biologische grondstoffen. Drijfveren zijn verduurzaming, economische kansen voor nieuwe producten, energie- en grondstofzekerheid en verbetering van de economie in de landbouw.

Verbreden (met andere niet-agrarische activiteiten)

Naast de voorgaande economische verdienmodellen die gericht zijn op het concurrerend blijven als agrarisch bedrijf, is ook sprake van een ontwikkeling gericht op de verbreding van bedrijven met niet-agrarische activiteiten (zoals zorgboerderijen, recreatie, kinderopvang, natuurbeheer en een boerderijwinkel). Er is sprake van een grote diversiteit aan activiteiten, waarbij er in de meeste gevallen sprake is van kleinschaligheid. Ook leggen nagenoeg alle vormen nieuwe verbindingen tussen platteland en stad. Dit draagt bij aan de beleving van het platteland in een periode waarin de afstand tussen de primaire voedselproductie en de consument juist steeds groter is geworden.

Stoppers

Tenslotte is er een duidelijke trend waarneembaar dat agrarische bedrijven stoppen wegens met name het ontbreken van bedrijfsopvolgers (of kopers), al dan niet in combinatie met een slecht economisch perspectief of het bereiken van een pensioengerechtigde leeftijd. Hierdoor zal de leegstand in het landelijk gebied van Noord-Limburg fors toenemen. Uit het Alterra-rapport 'Vrijkomende agrarische bebouwing in het landelijk gebied' (maart 2014) blijkt dat:

- de oppervlakte aan vrijkomende agrarische bebouwing in sommige gemeenten in Noord-Limburg tot 2030 kan oplopen tot meer dan 40% van het in 2014 gebruik zijnde oppervlakte;
- circa 50% van de vrijkomende agrarische bebouwing mogelijk geen nieuwe functie krijgt. Hierdoor dreigt deze bebouwing onverkoopbaar te worden en dit zal leiden tot blijvende leegstand. Deze 50% komt op basis van het rapport van Alterra in Noord-Limburg overeen met circa 52 hectare.

Bij het opstellen van het rapport heeft Alterra gebruik gemaakt van algemene (landelijk geldende) aannames. Ten aanzien van hergebruik wijkt de situatie in Noord-Limburg in negatieve zin af van deze aannames. De verwachting is dat de mogelijkheden van hergebruik in Noord-Limburg beperkter zijn vanwege het overaanbod aan woningbouwplannen en bedrijventerreinen voor de komende jaren. Daarnaast wordt herinvulling bemoeilijkt omdat de agrarische bebouwing niet geschikt of te grootschalig is. Dit heeft tot gevolg dat er in Noord-Limburg een grotere kwantitatieve leegstand van agrarische opstallen wordt verwacht dan de circa 52 hectare die Alterra heeft becijferd.

2.3 Ontwikkelingen buiten de sector

Van oudsher wordt de ontwikkeling van de agrarische bedrijven bepaald door economische motieven, innovaties op productieniveau en wet- en regelgeving. In toenemende mate wordt de ontwikkeling ook beïnvloed door andere externe ontwikkelingen:

- er worden maatschappelijke discussies gevoerd over de **toenemende zorg over gezondheid, over de kwaliteit van voedsel, herstel van biodiversiteit en over het belang van de groene leefomgeving**.
- er is een toenemende vraag naar **lokaal danwel regionaal geproduceerd voedsel**.
- er zijn 'technische' opgaven die op de sector afkomen, zoals **klimaatadaptatie en energietransitie en circulaire economie**. Deze opgaven hebben invloed op de bedrijfsvoering, de inrichting van de bedrijfskavel en de vormgeving van gebouwen. Dit kan een grote impact hebben op het ruimtegebruik.
- in toenemende mate hebben de **niet-agrarische bewoners (bijv. burgers) en gebruikers (bijv. de recreant)** in het landelijk gebied invloed op de ontwikkelingen in hun directe omgeving, dus ook op de agrarische sector. De kwaliteit van de woon- en leefomgeving is niet alleen van belang voor onze inwoners, maar ook voor de bezoekers van de regio. De afgelopen decennia is de vrijetijdseconomie een belangrijke economische drager van Limburg geworden, waarbij een groot deel van recreatieve activiteiten plaatsvindt in het landelijk gebied.

Wat de precieze effecten zijn voor de ontwikkeling van de agrarische sector in het algemeen en de individuele bedrijven in het bijzonder is op dit moment nog niet te zeggen. Ook kunnen wettelijke en beleidsmatige ontwikkelingen buiten de grenzen van Limburg (Brabant, Duitsland, België) invloed hebben op ontwikkeling in de agrarische sector in Noord-Limburg.

2.4 Beleidsmatige ontwikkelingen

Omgevingswet

De Omgevingswet zal op 1 januari 2021 worden ingevoerd. Deze wet heeft als doel om op een meer integrale wijze en samen met alle betrokkenen op een andere manier te werken aan de kwaliteit van de leefomgeving. Hierdoor kan meer ruimte ontstaan voor de realisatie van initiatieven. Een concrete procesmatige verandering is de introductie van de 'omgevingsdialoog'. Doel is om de omgeving aan de voorkant beter te betrekken bij de planvorming, zodat een plan kan worden ontwikkeld waarvoor draagvlak bestaat. Nog voordat een vergunning wordt aangevraagd, dient de initiatiefnemer met de omgeving in gesprek te gaan.

Een andere manier van werken vraagt ook om andere invulling van visie, beleid en regels. Voor gemeenten geldt dat zij aan de slag moeten gaan met het opstellen van een omgevingsvisie en een omgevingsplan. Door het Rijk wordt al een tijdje gewerkt aan de Nationale Omgevingsvisie (NOVI), waarvan een concept op hoofdlijnen beschikbaar is. Provincie Limburg is in 2018 gestart met een proces om te komen tot een Provinciale Omgevingsvisie (POVI) als opvolger van het POL 2014.

Voor de gemeenten in Noord-Limburg betekent dit dat de kaders uit de regionale POL-uitwerkingen, waarvan onderhavige er één van is, vertaald worden in de gemeentelijke omgevingsvisies.

De Nationale Omgevingsvisie (NOVI)

Van het Nationale Omgevingsvisie zijn de hoofdlijnen inmiddels bekend. De NOVI zal de gewenste ontwikkeling van de fysieke leefomgeving beschrijven. Begin 2017 heeft het Rijk een viertal prioriteiten benoemd zijnde:

- Duurzaam economische groeipotentieel voor Nederland;
- Ruimte voor klimaatverandering en energietransitie
- Sterke, leefbare en klimaatbestendige steden en regio's met voldoende ruimte om te wonen, werken en bewegen;
- Toekomstbestendige ontwikkeling van het landelijk gebied.

Vooruitlopend op de ontwerp NOVI heeft het kabinet aan een drietal onderwerpen extra urgentie toegekend. Naast klimaatverandering en energietransitie, en verstedelijking wordt uitdrukkelijk aandacht gevraagd voor het landelijk gebied. Mede op basis van de landbouwvisie van het Rijk zullen richtinggevende ruimtelijke keuzes moeten worden gemaakt om de noodzakelijke transitie in gang te zetten.

Hierbij wil het kabinet aansluiten met de lopende processen zoals het natuurbeleid, het Klimaatakkoord en de afspraken in het Interbestuurlijke Programma Vitaal Platteland. De kwaliteiten en karakteristieken van landschap, natuur, bodem en het watersysteem vormen de basis voor deze aanpak. Richtinggevend hierbij is dat:

- Het areaal natuurgebied zal (overeenkomstig de provinciale afspraken) worden vergroot om de biodiversiteit te herstellen en de internationale natuurdoelen te kunnen halen;
- Kringlooplandbouw en natuurinclusieve landbouw worden gestimuleerd. Zorgvuldig gebruik van natuurlijke hulpbronnen, het duurzaam beheren van bodem en het minimaliseren van emissies staan daarbij centraal;
- Voor het landelijk gebied een geïntegreerde gebiedsaanpak nodig is, waarbij opnieuw gekeken wordt hoe de ruimte efficiënt en zorgvuldig kan worden gebruikt.

Visie Landbouw, Natuur en Voedsel: waardevol en verbonden

Begin september 2018 heeft het rijk de visie Landbouw, Natuur en Voedsel: Waardevol en Verbonden, gepresenteerd. In deze visie zijn een groot aantal van de in de paragrafen 2.2 en 2.3 beschreven trends nader geduid. Het is helder dat de tijd is aangebroken voor een structurele verandering in de positie van de primaire sector in de samenleving. De uitstoot van broeikasgassen moet drastisch omlaag en het gebruik van grondstoffen, hulpbronnen en de natuurlijke omgeving moet zorgvuldiger. Het mag niet langer zo zijn dat de landbouw en natuur tegenover elkaar staan. Voor de verbetering van de biodiversiteit heeft de landbouw een belangrijke sleutel in handen. Echter, de land- en tuinbouw kan dat alleen waarmaken als het hele systeem en alle deelnemers daarin, van boer tot burger, meewerken.

Concreet betekent dit, dat het anders moet: van een voortdurende verlaging van de kostprijs van producten naar een voortdurende verlaging van het gebruik van grondstoffen door een efficiëntere benutting in kringlopen. De visie pleit voor kringlooplandbouw en een sterke verbinding tussen landbouw en natuur. Het doel is dat Nederland in 2030 koploper is in de kringlooplandbouw. Los van vertrouwen in de kracht van de samenleving om de omslag naar kringlooplandbouw te maken zal de (Rijks)overheid meedenken en waar nodig faciliteren dan wel regie nemen.

3. EFFECTEN EN IMPACT OP DE LEEFOMGEVING

3.1 Effecten van bedrijfsontwikkelingen

De bedrijfseconomische ontwikkeling van agrarische bedrijven, zoals geschetst in paragraaf 2.2, heeft effecten op de leefomgeving. In z'n algemeenheid zijn de volgende effecten zichtbaar:

- De agrarische bedrijfsgebouwen worden steeds groter, waardoor de hoeveelheid bebouwing in het landelijk gebied toeneemt. Als gevolg van deze schaalvergroting domineren de agrarische gebouwen het landschap meer dan voorheen.
- De verschijningsvorm en architectuur van agrarische bedrijfsgebouwen verandert door de wijziging van materiaalgebruik, omvang en vorm van gebouwen en voorzieningen. Ook de toevoeging van bijvoorbeeld logistieke activiteiten dragen daar aan bij. De agrarische bouwblokken gaan steeds meer lijken op industriële bebouwing zoals we die kennen op bedrijventerreinen. De verschillen tussen stedelijk en landelijk gebied neemt af. Dit raakt de identiteit en beleving van het landelijk gebied.
- In de vollegrondstuinbouw is sprake van een intensivering van grondgebruik. Tegelijkertijd neemt ook het gebruik van teeltondersteunende voorzieningen toe waarbij ook de omvang van de voorzieningen toeneemt. Dit leidt tot minder emissie van nutriënten en het hergebruik van water. Daarnaast heeft dit effecten op de (recreatieve) beleving van het landelijk gebied en op andere omgevingsfactoren, zoals biodiversiteit, bodemkwaliteit en grond- en oppervlaktewater.
- Schaalvergroting, intensivering en verbreding leiden in algemene zin tot een toename van zwaar vracht- en landbouwverkeer in het landelijk gebied. Dit leidt tot een toename van de belasting van de wegen die niet zijn aangelegd voor dergelijk verkeer. Dit heeft gevolgen voor enerzijds het beheer van de wegen en anderzijds de veiligheid van andere weggebruikers. En is daarmee van invloed op de (recreatieve) beleving van het landelijk gebied.
- Intensivering en schaalvergroting heeft ook effecten op de verschillende milieu- en gezondheidsaspecten, zoals ammoniak, geur, fijnstof en infectieziekten. Hierdoor is het woon- en leefklimaat de afgelopen decennia onder druk komen te staan. Mede als gevolg hiervan staat, ingegeven vanuit het maatschappelijke welzijn, in diverse gemeenten het draagvlak van de sector onder druk. Tegelijkertijd maken intensivering en schaalvergroting om te investeren in milieu- en duurzaamheidsmaatregelen. Dit kan leiden tot minder druk op woon- en leefklimaat.
- Het proces van schaalvergroting enerzijds en stoppende ondernemers anderzijds leidt tot meer vrijkomende agrarische bedrijfsgebouwen en bedrijfswoningen in het landelijk gebied.
- Door de verkoop van agrarische bedrijfswoningen neemt het aantal burgers in het landelijk gebied toe. Dit kan belemmerend zijn voor de ontwikkelingsmogelijkheden van de agrarische bedrijven.
- Langdurige leegstand van agrarische bebouwing kan leiden tot verloedering, gevaarlijke situaties, verrommeling en illegaal gebruik van leegstaande gebouwen, inclusief ondermijning van het gezag. Hierdoor komt de aantrekkelijkheid van het landelijk gebied voor recreanten onder druk te staan.

- De problematiek rondom de toename van het aantal stoppers en de toenemende leegstand is meer dan een ruimtelijke opgave. Agrariërs hebben hun pensioen van oudsher 'belegd' in de waarde van de bedrijfskavel en de agrarische gebouwen. Als deze onverkoopbaar wordt dan heeft dat effect op het inkomen en het welzijn van een deel van gestopte agrariërs. Stoppers kunnen na verloop van tijd in financiële problemen komen. Brede sociaal-maatschappelijke problemen in het landelijk gebied liggen dan op de loer.
- Langdurige leegstand van agrarische bedrijfsgebouwen bemoeilijkt de asbestopgave. Vanaf 2025 mogen er namelijk geen asbestdaken meer op agrarische bedrijfsgebouwen liggen. Het realiseren van deze opgave wordt moeilijker doordat gebouwen leeg komen en de eigenaar geen geld heeft voor de sanering van de daken.
- Door de beperkte hergebruiksmogelijkheden kan het moeilijker worden om cultuurhistorisch erfgoed en karakteristieke en beeldbepalende bebouwing in stand te houden. Hiervoor is het namelijk van groot belang dat er een economische drager aanwezig is, die het financieel verantwoord maakt het erfgoed voor verval te behoeden. Verval van deze waardevolle bebouwing wordt door langdurige leegstand een reële dreiging.

3.2 Impact van bedrijfsontwikkelingen

De hiervoor beschreven effecten zullen per bedrijfsontwikkeling een andere impact op de leefomgeving hebben. Wat in het ene gebied een enorme impact heeft, kan in een ander gebied juist heel goed passen en zelfs versterkend werken. In Noord-Limburg zien we die verschillen terug, omdat er binnen de regio verschillen zijn in de agrarische en landschappelijke structuren (en de interactie tussen beide). In het Ruimtelijk Kwaliteitskader Noord-Limburg worden deze beschreven in de vorm van de verschillende gebiedstypen in de regio. Daarnaast maakt iedere ondernemer z'n eigen keuzen, waardoor de effecten per bedrijf op een omgeving anders kunnen uitvallen. Ook voor bedrijven met dezelfde bedrijfsactiviteiten die liggen in eenzelfde gebied kan de impact van de effecten op omgeving verschillend uitvallen.

Hierdoor is onmogelijk om op voorhand de impact van de hiervoor beschreven effecten op een generieke wijze te beschrijven voor de verschillende thema's bedrijfstypen zoals onderscheiden in het POL 2014: intensieve veehouderij, leegstand, mestverwerking, agglomeratielandbouw, intensieve teelten en glastuinbouw. De impact is immers van situatie tot situatie verschillend. Dit betekent dat de impact per initiatief steeds opnieuw bepaald moet worden. Het is dan ook mogelijk om die impact door aanpassing van een plan te verkleinen of zelfs weg te nemen. Dit vraagt om maatwerk per initiatief.

4. NAAR EEN TOEKOMSTBESTENDIGE LAND- EN TUINBOUW

4.1 Ruimte voor een omgevingsbewuste land- en tuinbouw

Land- en tuinbouw krijgt de ruimte, maar kent ook z'n grenzen

Het vertrekpunt is dat de land- en tuinbouw in de regio Noord-Limburg een sterke economische sector is en kan blijven. Dit is alleen mogelijk indien de ontwikkeling van agrarische bedrijven ook blijft bijdragen aan de (ruimtelijke) kwaliteit van het landelijk gebied. Land- en tuinbouw is immers een integraal onderdeel van het landelijk gebied.

De regio Noord-Limburg zet namelijk ook in op het behouden en versterken van een aantrekkelijk landelijk gebied. Kwaliteit staat in alle opzichten voorop. Het gaat hierbij om kwaliteit van wonen, werken én recreëren. Dit betekent dat alle aanwezige of toe te voegen functies in balans met elkaar moeten kunnen functioneren. Zodat er ook voor de toekomst ontwikkelingsruimte voor de land- en tuinbouw in Noord-Limburg blijft; ook dat is een belangrijke kwaliteit van de regio.

Door de regionale en lokale verschillen én de dynamiek van een breed pallet aan ontwikkelingen zijn de effecten van agrarische ontwikkelingen op gebieds- en locatieniveau minder goed te voorspellen. Om die reden wordt naast de algemene kaders ook sterk ingezet op het sturen op gebiedskwaliteit als leidend principe. Maatwerkoplossingen komen hier uit voort. Dit vraagt een grotere interactie tussen ondernemer, omgeving en overheid. Voor agrarische bedrijven betekent dit dat ze omgevingsbewust moeten acteren.

Anders gezegd betekent dit, dat het landelijk gebied ruimte biedt voor de doorontwikkeling van de land- en tuinbouw naar een sector die marktgericht én omgevingsbewust is. Dit laatste staat centraal in voorliggende visie en heeft een tweeledige betekenis. Enerzijds gaat het om het bewustzijn van en open stellen voor de belangen van relevante partijen in de omgeving. Anderzijds gaat het om het bewustzijn van de effecten en impact van plannen op de kwaliteit van de fysieke (leef)omgeving.

Andere manier van werken gevraagd

Een omgevingsbewuste land- en tuinbouwsector vraagt om een andere manier van werken. Niet alleen door de agrarisch ondernemers, maar zeker ook van omwonenden, belangenorganisatie én overheid. Het gaat om een integrale procesaanpak

Om de gewenste kwaliteit te kunnen behouden of realiseren is het nodig dat de bij initiatieven betrokken partijen samenwerken aan maatwerkoplossingen. Dit vraagt om een **omgevingsdialoog**, waarin betrokken partijen met elkaar overleggen over een initiatief of ontwikkeling. Uiteraard moeten de ontwikkelingen passen binnen het beleids- of kwaliteitskader dat door overheden is opgesteld is. Om de gewenste manier van werken te kunnen uitvoeren kunnen deze kaders natuurlijk niet bestaan uit generieke en gedetailleerde beleidsregels om initiatieven te toetsen. Deze kunnen juist averechts werken.

In een dialoog tussen partijen gaat het dus niet om het toetsen van regels, maar staat de vraag 'wat is eigenlijk **de bedoeling**' centraal. Het gaat om de inhoud. Oftewel, denken en discussiëren over wat de doelen en wensen voor de gewenste kwaliteit van de omgeving zijn. Inzicht en begrip krijgen in elkaars doelen en belangen. Deze manier van werken doet recht aan de lokale en regionale

wat is de bedoeling?

verschillen; een kenmerkende kwaliteit van de regio. En bovendien zijn we zo beter in staat om te anticiperen op de (nu nog niet bekende) ontwikkelingen en innovaties in de agrarische sector. Wel kunnen we reageren en afwegen vanuit de gewenste kwaliteit. En dan spelen economische belangen daarbij ook een rol.

Toekomstbestendigheid kan per locatie verschillen

Niet elke bedrijfslocatie biedt dezelfde ontwikkelingsruimte voor de verschillende agrarische bedrijfsactiviteiten, op de korte dan wel lange termijn. Het toekomstperspectief voor een agrariër wordt dan ook voor een belangrijk deel bepaald door de kwaliteit van de locatie. Idealiter liggen alle agrarische bedrijven op '**toekomstbestendige locaties**'. Dit zijn **locaties waar ondernemers voor de langere termijn hun agrarisch bedrijf passend bij de omgeving kunnen doorontwikkelen**. Dit biedt enerzijds bepaalde zekerheden voor de ondernemer en anderzijds sluit een bedrijfsontwikkeling aan op de kenmerken van een gebied. Vanuit dit beginsel zijn de bedrijfslocaties het vertrekpunt en worden de ontwikkelingsmogelijkheden per individueel geval benaderd. Als de overtuiging bestaat dat een bedrijf op een zeer goede en gewenste locatie ligt, wordt gekeken of de beoogde ontwikkeling een bijdrage kan leveren aan het behouden of verbeteren van de omgevingskwaliteit. Dit laatste kan ook betekenen dat in de omgeving van een bedrijf maatregelen worden getroffen om een locatie toekomstbestendig te maken, bijvoorbeeld door aanpassing van infrastructuur.

4.2 Integrale procesaanpak

De agrarische sector kenmerkt zich door een grote dynamiek waardoor de ruimtevrage en de ruimtelijke effecten in de toekomst voortdurend zullen wijzigen. Ook maatschappelijke ontwikkelingen hebben hun weerslag op de omgeving en zijn daarmee van invloed op de ruimtelijke (on)mogelijkheden. Dit heeft tot gevolg dat gebiedsontwikkeling vanaf de tekentafel tot het verleden behoort. Gebruikers en bewoners van het gebied zijn steeds meer leidend in het ontwikkelproces. De ontwikkelingen in het landelijk gebied zijn daardoor nu en in de toekomst steeds minder goed te voorspellen dan voorheen. Om de agrarische sector in een aantrekkelijk landelijk gebied toekomst te kunnen bieden, moeten we **niet langer via regels probleemgericht sturen**, maar toegroeien naar een kaderstellend beleid waarbij **sturing op kwaliteit het leidend principe** is.

De ontwikkeling van plannen verloopt via een **open proces** dat vraagt om een passende aanpak waarbij **doelen**, en niet regels, **leidend** zijn en de rollen van alle betrokken deelnemers wijzigen. Oftewel een aanpak die gebaseerd is op inhoudelijke discussie vanuit een open houding. De **omgevingsdialoog**. Uitgangspunt is dat bij alle betrokken partijen de intrinsieke motivatie aanwezig is om gezamenlijk te zoeken naar juist die dingen die iedereen belangrijk vindt. Er is dan geen ruimte voor partijen die zoeken naar een oplossing om het individueel gelijk te halen.

omgevingsdialoog

Een dialoog is gericht op communicatie (elkaar goed informeren/inzicht te verkrijgen) en een verkenning van de (inhoudelijke) belangen, wensen en zorgen van initiatiefnemer en omwonenden. Dit vraagt om flexibiliteit en creativiteit van alle betrokkenen in het planproces. Als de omgevingsdialoog niet leidt tot een wederzijds begrip en een gedragen plan, valt de procesgang terug op geldende (generieke) regels en procedures. Vandaar dat het belangrijk is dat initiatiefnemer, omwonenden en overheid zorgvuldig met het traject omgaan. Een **omgevingsdialoog** als interactief proces is voortdurend in ontwikkeling en zal op termijn leiden tot een verdere verdieping van de dialoog als instrument versus vastleggen van beleid en regelgeving. Daarmee is omgevingsdialoog niet een vervanging van beleid en regelgeving, het is een samenspel om te komen tot een toekomstbestendige agrarische sector.

In de praktijk is reeds herkenbaar dat een ondernemer (in de geest van de omgevingswet) steeds vaker in de voorbereiding de omgeving en overheid meeneemt om zijn ideeën te delen en reacties op te halen. Ook de overheid treedt steeds meer proactief op door gesprekken te initiëren en het geven van duidelijke kaders die ruimte bieden voor maatwerk. In het kader van de invoering van de Omgevingswet zullen gemeenten nog verder handen en voeten aan moeten geven aan deze manier van werken.

4.3 Toekomstbestendige locaties

In de dialoog met de ondernemer wordt het initiatief vanuit een drietal invalshoeken belicht:

1. Er wordt gekeken naar het **beleid** dat vorm en inhoud geeft aan de vaste dynamiek en ambitie van de gemeente en de regio.

Centrale vraag daarbij is: Draagt het plan bij aan de ambitie van de regio en/of de gemeente?

2. Er wordt ook gekeken naar het ontwikkelingsperspectief van het **gebied**.

Centrale vraag daarbij is: Past het plan binnen het gebied en kan het een meerwaarde leveren aan het behalen van de ambities voor het gebied?

3. Daarnaast wordt gekeken naar het ontwikkelingsperspectief van de **locatie** zelf.

Centrale vraag daarbij is: Past het initiatief (en de bedrijfsambitie) op de locatie, gelet op de omgevingsfactoren en is er voldoende economisch toekomstperspectief voor het bedrijf?

Uiteindelijk kan aan de hand van de drie invalshoeken in beeld worden gebracht in hoeverre er sprake is van een **toekomstbestendige locatie**. Wanneer een ontwikkeling onvoldoende past binnen de drie invalshoeken, wordt bekeken of een maatwerkoplossing mogelijk is. Daarbij wordt de functionele wens aangepast aan de ruimtelijke mogelijkheden. De bestaande situatie stuurt daarmee de mogelijkheden voor het gebruik. Dit vraagt om een wil tot flexibiliteit van de initiatiefnemer, de mensen die de bestaande situatie verdedigen en de gebruikers. Dit hoeft overigens niet te betekenen dat we altijd kunnen komen tot een oplossing. Soms zijn er gewoon geen mogelijkheden, of hebben we met de beleidsuitgangspunten bepaalde ontwikkelingen bewust uitgesloten.

Onderstaande afbeelding verduidelijkt deze benadering:

In de navolgende paragrafen worden de drie invalshoeken vanuit regionaal perspectief ingevuld.

4.4 Invalshoek 'Beleid'

Het in een omgevingsdialoog met alle betrokkenen bieden van ruimte voor initiatieven staat in deze visie centraal. Echter dit betekent niet dat alles mogelijk is. Immers, het doel hiervan is de kwaliteit in het landelijk gebied te behouden dan wel te vergroten. Binnen het beleidskader dat door overheden wordt vastgesteld kan maatwerk worden geboden om op kwaliteit te kunnen sturen. Daarbij speelt de opgave op welke manier we om willen gaan met de verschillende effecten van de bedrijfsontwikkelingen in de land- en tuinbouw, zoals beschreven in hoofdstuk 3. Dit kan per gemeente en gebied verschillen, maar gemeenten in Noord-Limburg zijn overtuigd dat ook op regionaal niveau een beleidskader nodig is.

In deze paragraaf zijn door de gemeenten in Noord-Limburg doelen en uitgangspunten vastgelegd, die zij samen delen en nodig achten om samen te kunnen sturen op kwaliteit. Binnen dit kader is op lokaal niveau verdere uitwerking of aanvulling van het beleidskader mogelijk. Het beleidskader is opgebouwd aan de hand van de trends die zijn beschreven in hoofdstuk 2 en de bedrijfstypen die in het POL-beleid (zie hoofdstuk 1 en 3) worden onderscheiden.

4.4.1. Intensivering en ketenintegratie

Als gevolg van trends als kostenverlaging, schaalvergroting en uitbreiding van activiteiten binnen de keten ontstaat er in het buitengebied een (agrarische) bedrijvigheid die er anders uit gaat zien (verschijningsvorm, andere activiteiten, transport), dan we traditioneel gewend zijn. Deze trends en effecten zijn met name waarneembaar bij agglomeratielandbouw, glastuinbouw, intensieve teelten, intensieve veehouderij en mestverwerking. Om te kunnen sturen op de effecten van deze trends op de omgeving zijn voor deze categorieën beleidsuitgangspunten geformuleerd.

a. Beleidsuitgangspunten agglomeratielandbouw

De geleidelijke uitbreiding van activiteiten binnen de keten is niet meer weg te denken als ontwikkeling binnen de agrarische sector. Voor het behoud van de economische betekenis van de agrarische bedrijven is agglomeratielandbouw onder voorwaarden acceptabel.

- De ontwikkeling van een bedrijf met een primaire agrarische tak naar een agglomeratielandbouwbedrijf is meestal een geleidelijke ontwikkeling. De doorgroei van agglomeratielandbouw in het buitengebied is alleen acceptabel in gebieden waar deze ontwikkeling ruimtelijk inpasbaar is en er sprake is van een 'toekomstbestendige locatie'.
- Incidenteel zal er sprake zijn van de vestiging van een volledig nieuw agglomeratielandbouwbedrijf (met ondergeschikte agrarische activiteiten) in de regio. Indien dit aan de orde is, wordt in eerste instantie ingezet op vestiging op een bedrijventerrein (mede in het licht van de regionale herstructureringsopgave voor bedrijventerreinen). Indien dit niet haalbaar is, wordt gezocht naar mogelijkheden om dit bedrijf te vestigen op een bestaande toekomstbestendige locatie in het landelijk gebied.

b. Beleidsuitgangspunten glastuinbouw

De regio wil de doorontwikkeling van glastuinbouwbedrijven blijven faciliteren op locaties die zowel aansluiten bij de behoefte van de sector als passend zijn in de omgeving. Dit vraagt om kwalitatief goede ontwikkelruimte op de juiste plek. Daarbij kan het wenselijk zijn dat de planologische ontwikkelingsruimte voor ontwikkelingsgebieden glastuinbouw en solitaire locaties wordt heroverwogen: voldoet deze aan de huidige wensen gezien vanuit bedrijfsontwikkeling en ruimtelijke kwaliteit.

- Er is behoefte aan een behoud van ontwikkelmogelijkheden voor glastuinbouwbedrijven op de juiste plek (zijnde een “toekomstbestendige locatie”). Hierbij zijn **maatwerk** en **flexibiliteit** een voorwaarde. Gemeenten brengen op lokaal niveau de ontwikkelingsgebieden met een “laag ontwikkelingspotentieel op basis van de huidige marktvraag” in beeld en brengen waar nodig het aantal m2 ontwikkelingsgebieden terug. Vormverandering en vergroting, op toekomstbestendig gelegen gebieden, in combinatie met **kwaliteitsverbetering** is bespreekbaar.
- Vanwege de grote dynamiek in de sector, de bovenregionale belangen van de Greenport Venlo en de lokale verschillen worden heroverwegingen (zoals hierboven bedoeld) op lokaal niveau in overleg met lokale ondernemers en omgeving gemaakt.
- Fasering van het aanbod van nieuwe gronden voor glastuinbouw is gewenst om te voorkomen dat tegelijkertijd teveel ruimte op de markt komt.
- Voor **solitair** gelegen glastuinbouwbedrijven wordt op lokaal niveau een heroverweging gemaakt over de beschikbare planologische ruimte en daar waar locaties niet toekomstbestendig zijn gelegen is er geen ruimte voor vergaande schaalvergroting.

c. Beleidsuitgangspunten intensieve teelten

Vanwege de ambities op het gebied van land- en tuinbouw wil de regio ruimte geven voor intensieve teelten. Door de invloed van de intensivering van vollegrondstuinbouw op de ruimtelijke kwaliteit is zorgvuldigheid vereist ten aanzien van de locatie van deze bedrijven en van de benodigde gronden.

- Als er sprake is van een ‘toekomstbestendige locatie’ die ruimtelijk inpasbaar is, wordt deze ruimtebehoefte gefaciliteerd. Bij het zoeken naar grootschalige locaties worden de mogelijkheden binnen de ontwikkelingsgebieden glastuinbouw betrokken.

d. Beleidsuitgangspunten intensieve veehouderij

Uitgangspunt is het behoud van ontwikkelmogelijkheden voor de intensieve veehouderij, rekening houdend met milieuaspecten, kwaliteit van de natuur en de gezondheid van de mens. Om deze ontwikkeling op de juiste plek (‘toekomstbestendige locaties’) te laten plaatsvinden zal maatwerk en flexibiliteit nodig zijn. In het kader van het POL2014 heeft de provincie het begrip ‘schone stallen’ geïntroduceerd om te komen tot een verdere vermindering van de emissie uit stallen. Onder regie van de provincie wordt door de regio samengewerkt om dit doel te bereiken. Doelstelling is een toekomst waarbij veehouderijbedrijven geen of geen noemenswaardige overlast voor de omgeving veroorzaken. Belangrijk strategie hierbij is het bevorderen van het breed toepassen van BBT (Best Beschikbare Technieken) voor het verminderen van de emissie. Tegelijkertijd is er de zorg bij de veehouderijsector over de kosten om meer te investeren in ruimtelijke kwaliteit en in vermindering van emissies. Er is een verdienmodel nodig om de investeringen te bekostigen. Dit vraagt aandacht voor een geleidelijke invoering van de aanscherpingen rondom schone stallen.

- Uitgangspunt is dat geen nieuwvestiging van intensieve veehouderijbedrijven meer plaatsvindt, maar dat ingezet wordt op hergebruik op vrijkomende agrarische locaties. Hierop is een uitzondering mogelijk:
 - indien sprake is van een groot maatschappelijk belang om negatieve effecten op het woon- en leefmilieu op te lossen door het verplaatsen van een intensieve veehouderij;
 - indien er geen toekomstbestendige locaties beschikbaar zijn.

- Het is ongewenst dat emissieruimte die ontstaat door verplaatsende of stoppende bedrijven op “niet-toekomstbestendige” locaties door andere bedrijven weer wordt opgevuld. Om de ontwikkelingen op de juiste locatie te laten plaatsvinden is het ook van belang dat stoppende bedrijven op minder goede locaties ook daadwerkelijk stoppen en er geen ongewenste ‘doorstart’ gaat plaatsvinden.
- Via handhaving en voorlichting wordt het naleven van de vergunningsvoorwaarden bevorderd met speciale aandacht voor het gebruik van stalsystemen met luchtwassers.
- Onderzocht wordt of het wenselijk is om het recht op het automatisch omschakelen van diercategorieën binnen een IV bestemming in te perken. Onderzocht wordt voor welke diercategorieën en gebieden deze inperking gewenst is en welke juridische mogelijkheden er zijn om vrije overschakeling naar een andere diercategorie aan banden te leggen.

e. Beleidsuitgangspunten mestverwerking

De gemeenten faciliteren de bestaande mestverwerkingsinitiatieven. Als er nieuwe kansrijke initiatieven ontstaan wordt afgewogen in hoeverre nog medewerking wordt verleend aan bestaande (veelal langlopende) initiatieven waar nauwelijks voorgang zit in de realisatie.

- Uitgangspunt is dat in de regio niet meer ruimte voor mestverwerking wordt geboden dan nodig is om de hoeveelheid mest die in de regio wordt geproduceerd te verwerken.
- Mestverwerking is een vorm van agglomeratielandbouw. De beleidsuitgangspunten van agglomeratielandbouw zijn ook van toepassing op mestverwerking.
- Bij nieuwe grootschalige initiatieven wordt in eerste instantie ingezet op vestiging op bedrijventerreinen. Indien dit niet haalbaar is, wordt gezocht naar bestaande toekomstbestendige locaties in het landelijk gebied.

4.4.2. Verbreden

In z'n algemeenheid staat de regio open voor de doorontwikkeling van alle vormen van kleinschalige land- en tuinbouw, inclusief de verbreding met niet agrarische functies.

- Gemeenten stimuleren de mogelijkheden voor dit type agrarische bedrijven binnen de gebieden waar mogelijkheden tot verweving van functies het grootst zijn. Dit zijn veelal gebieden met een kleinschalig karakter en waar een groot aantal niet-agrarische functies, zoals natuur, water, recreatie en wonen veel voorkomen.

4.4.3. Kennisgedreven en kringlooplandbouw

De ontwikkeling van agrarische bedrijven wordt steeds meer gedreven door kennis, innovatie en de ambities en technologische mogelijkheden op het gebied van kringlooplandbouw. Vanuit economische en maatschappelijke (duurzaamheid) invalshoek ondersteunt de regio deze ontwikkeling. Omdat sprake is van een relatief nieuwe ontwikkeling weten we nog niet wat de ruimtelijke effecten hiervan zijn. Om die reden kent de regio op dit moment nog geen ruimtelijke beleidsuitgangspunten voor deze ontwikkeling.

4.4.4. Stoppers

Er is reeds nu sprake van leegstand en de verwachting is dat deze zal toenemen doordat meerdere agrarische bedrijven komende jaren gaan stoppen. De aanpak van leegstand vraagt om een integrale benadering, waarbij een oplossingsrichting moet worden gezocht in een brede coalitie van provincie, gemeenten en zakelijke stakeholders (bijv. banken, LLTB, makelaars) gericht op een integrale aanpak (zowel het economisch, ruimtelijk als sociaal domein). De regio wil bijdragen aan het oplossen van de leegstandsproblematiek in het landelijk gebied in relatie tot (de ontwikkeling van) toekomstbestendige locaties, dynamisch voorraadbeheer en ruimtelijke kwaliteit.

- de gemeenten werken daarom alleen mee aan de herbestemming van vrijkomende agrarische bebouwing als er, vanuit de nieuwe functie beredeneerd, sprake is van een toekomstbestendige locatie.
- de gemeenten werken alleen mee aan nieuwvestiging van een agrarisch bedrijf als er geen bestaande agrarische bedrijfslocatie voorhanden is, die als een toekomstbestendige locatie voor het nieuw te vestigen bedrijf kan worden gezien.
- de herbestemming van vrijkomende agrarische bebouwing wordt slechts toegestaan indien dat in overeenstemming is met de regionale bestuursafspraken over alle POL-thema's;
- De regio wil bijdragen aan de oplossing van de asbestopgave in het landelijk gebied. De gemeenten werken daarom niet mee aan het herbestemmen van vrijkomende agrarische bebouwing indien een aanwezig dak van asbest niet wordt gesaneerd.
- Een beperkte verruiming van het lokale beleid voor nieuwe gebruiksfuncties in vrijkomende agrarische bebouwing is mogelijk voor het tijdelijk bestaan van functies die een financiële drager vormen voor de sloop van de bebouwing op termijn.

4.5 Invalshoek 'Gebied'

De locatie van een initiatief kan worden beschreven aan de hand van het (grotere) gebied dat het ligt. Vanuit deze invalshoek gaat het om de invloed van een initiatief op de kwaliteiten en ambities van het betreffende gebied. Dit wordt het ontwikkelingsperspectief van een gebied genoemd.

Het ontwikkelingsperspectief van een gebied kan op verschillende schaalniveaus worden verwoord. Om invulling te geven aan het regionale belang is het Ruimtelijk Kwaliteitskader (RKK) opgesteld. Hierin wordt enerzijds de regionaal ruimtelijke samenhang verwoord en verbeeld en anderzijds het belang van deze samenhang vastgelegd. Bij initiatieven wordt het RKK als hulpmiddel en inspiratiebron ingezet om vanuit een regionale bril het ontwikkelingsperspectief van een gebied in beeld te brengen.

Vanwege de grote dynamiek in het landelijk gebied wordt gewerkt vanuit het principe van **ontwikkelingsperspectief**. Gekeken wordt welk perspectief een gebied heeft op basis van de ontwikkelingen in het verleden, heden en de verwachtingen naar de toekomst. Ontwikkelingen die hierbinnen passen worden een kans geboden. Voorwaarde is dat deze ontwikkeling resulteert in een verbetering van het perspectief van het gebied. In een werklandschap is de verbreding van een weg een gewenste kwaliteit terwijl in een toeristisch landschap juist het behouden van een smalle weg als fietspad een passende kwaliteit is. Het gaat om de kwaliteit die past bij die omgeving. Er wordt dus niet op voorhand gekozen om de concrete ontwikkelingsmogelijkheden per gebied vast te leggen

omdat die mogelijkheden vooral voortkomen uit de initiatieven uit het gebied. De afweging blijft een lokale aangelegenheid.

4.6 Invalshoek 'Locatie'

Vanuit het besef dat iedere locatie uniek is, wordt ieder initiatief op locatieniveau beschreven. In de omgevingsdialoog worden naast het economische ontwikkelingsperspectief van een bedrijf de effecten van een initiatief voor de directe omgeving in beeld gebracht en besproken. De effecten op de directe omgeving worden beschreven aan de hand van in ieder geval de volgende aspecten:

- Landschap;
- Infrastructuur;
- Cultuurhistorie;
- Natuur/ecologie;
- Duurzaamheid;
- Klimaatadaptatie;
- Woon- en leefklimaat;

In bijlage 2 is beschreven wat onder deze aspecten wordt verstaan.

5. AFSTEMMINGSPROTOCOL

Algemeen

Het afbakenen van de lokale, regionale en de provinciale rollen in de regionale samenwerking krijgt vorm in de POL-uitwerkingen en is vastgelegd in het “Regionaal Afstemmingsprotocol Noord-Limburg”. Dit protocol is door gemeenten en provincie gezamenlijk bestuurlijk vastgelegd.

Het afstemmingsprotocol bestaat uit een drietal vormen van afstemming:

- Informeren: het verzamelen en uitwisselen van informatie. Afhankelijk van de casus c.q. problematiek kan ook gezamenlijk een nadere oriëntatie plaatsvinden om het vraagstuk/ probleem helder(der) te krijgen en wie eigenaar/ belanghebbende/ beslisser is;
- Afstemmen: in gezamenlijkheid wordt de informatie afgewogen en eisen geformuleerd waar oplossingen aan moeten voldoen. Het kan ook betekenen dat er gevraagd wordt om alternatieven en/ of ongewenste (bij)effecten in beeld te brengen;
- Instemmen: komen tot een gezamenlijk geaccepteerd en gedragen besluit (en dus een vervolgstap op afstemming).

Per POL-thema is dit protocol verder ingevuld aan de hand van de beleidskaders die gezamenlijk worden afgesproken. Hierna is per onderwerp beschreven op welke manier sprake is van regionale afstemming bij initiatieven; concreet is dan aangegeven welke vorm van afstemming aan de orde is: informeren, afstemmen of instemmen.

Borging van afspraken

Initiatieven waar het afstemmingsprotocol betrekking op heeft, worden in eerste instantie besproken in de projectgroep landelijk gebied. Daar worden ze voorzien van een gedragen advies. Vervolgens wordt het advies doorgeleid naar het RCO en het PHO Ruimte.

Mochten gemeenten de afspraken niet of onvoldoende nakomen, dan spreken de regiogemeenten elkaar hier in eerste instantie op aan. Als dit niets of onvoldoende oplevert, kan de provincie op verzoek van één (of meer) gemeente(n) haar instrumentarium inzetten om naleving van de afspraken te bevorderen. De provincie kan ook uit eigen beweging haar instrumentarium inzetten om naleving van de afspraken te bevorderen of zelfs af te dwingen.

Agglomeratielandbouw

Agglomeratielandbouw is een relatief nieuwe ontwikkeling bij bestaande agrarische bedrijven waarvan we nog niet op voorhand kunnen vastleggen wat wel en niet wenselijk is en wat het regionale belang is. Om op de hoogte te blijven van de trends/ontwikkelingen bij bestaande agrarische bedrijven zal door de gemeenten gezamenlijk wel de vinger aan de pols worden houden door elkaar te informeren.

Bij een initiatief voor de vestiging van een nieuw agglomeratielandbouwbedrijf in de regio wordt eerst onderzocht of vestiging op een bedrijventerrein mogelijk is. Pas nadat daaruit blijkt dat dit niet haalbaar is, kan vestiging in het landelijk gebied plaatsvinden. Als dit aan de orde is, is afstemming met de regio nodig.

Glastuinbouw

Bij uitbreiding van een ontwikkelingsgebied glastuinbouw is instemming van de regio vereist.

Bij inkrimpen van een ontwikkelingsgebied glastuinbouw is afstemming met de regio nodig.

Bij de lokale afweging rond 'niet-toekomstbestendige ontwikkelingsgebieden glas' (zie acties) vindt ook regionale afstemming plaats.

Intensieve teelten:

De ontwikkeling op gebied van intensieve teelten is voornamelijk een kwaliteitsvraagstuk, waarbij initiatieven vooral een lokale afweging vragen. Gemeenten informeren elkaar bij nieuwe initiatieven die groter zijn dan in het bestemmingsplan is toegestaan.

Intensieve veehouderij

Initiatieven voor uitbreiding en nieuwvestiging van intensieve veehouderijbedrijven is geen regionaal belang, maar vraagt een lokale afweging. Gemeenten informeren elkaar bij nieuwe initiatieven die niet (direct) in het bestemmingsplan passen.

Als er sprake is van gemeentelijk beleidsontwikkeling ter voorkoming van gezondheidsrisico's zal er regionaal worden afgestemd. Deze behoefte kan ontstaan als gevolg van nadere informatie over het rapport 'Veehouderij en Gezondheid Omwonenden'.

Mestverwerking

Op dit moment is sprake van een evenwicht in vraag en aanbod van mestverwerkingscapaciteit, als alle op 1 januari 2018 bekende plannen worden uitgevoerd (zie bijlage 4). Indien er nieuwe initiatieven voor mestverwerking worden ingediend die mest van derden mogen verwerken, dan vraagt dit om regionale instemming. Er is sprake van een nieuw initiatief als deze niet voorkomt in het monitoringsoverzicht.

Leegstand

Bij initiatieven voor de herinvulling van vrijkomende agrarische bebouwing (VAB's) kan sprake zijn van strijdigheid met andere regionale visies die in het kader van de POL-uitwerkingen zijn opgesteld. Gemeenten zijn zelf verantwoordelijk om deze toets zelf uit te voeren en waar nodig af te stemmen met de regionale ambtelijke werkgroepen voor de POL-thema's werklocaties (bedrijventerreinen en kantoren), wonen en vrijetijdseconomie.

6. UITVOERINGSPROGRAMMA

Voorliggend document bevat een visie op de ruimtelijke ontwikkeling van de land- en tuinbouw in de regio Noord-Limburg. De geschetste inhoudelijke beleidslijnen en handelswijze wordt ondersteund door een aantal acties om de visie tot uitvoering te kunnen brengen of verder te ondersteunen. In deze paragraaf zijn de belangrijkste acties vermeld. In een aantal gevallen zijn dit acties die vanuit iedere gemeente afzonderlijk dient te worden opgepakt in een aantal andere gaat het om een regionale actie. Daarbij wordt ook een structurele en actieve samenwerking met stakeholders op poten gezet.

Algemeen

Deze visie kent beleidsmatige uitspraken, welke door de individuele gemeenten moeten worden doorvertaald in lokaal beleid. Tevens omvat deze visie een vernieuwende werkwijze zoals het voeren van een dialoog met initiatiefnemers en het integraal afwegen van belangen. Om de gestelde doelstellingen en ambities van deze visie te bereiken wensen gemeenten, gezamenlijk met provincie Limburg en diverse stakeholders (zoals LLTB, Waterschap, Natuur en Milieufederatie, etc.), te leren experimenteren. Tevens willen gemeenten ontwikkelingen en ervaringen monitoren om er samen van te kunnen leren en om inzichtelijk te krijgen of de ingezette koers kan worden voortgezet of moet worden bijgesteld.

Actie	Actor	Termijn
Leren, experimenteren en implementeren visie Land- en tuinbouw. Denk o.a. aan het laten landen in de organisatie, het stimuleren dat er gebruik wordt gemaakt van de visie en afstemming met andere regionale visies (dwarsverbanden).	Lokaal/ Regio/ Provincie	Continu

Agglomeratielandbouw

Actie	Actor	Termijn
Om op de hoogte te blijven van de trends/ontwikkelingen houden gemeenten samen de vinger aan de pols. Door casussen met elkaar te bespreken zal gaandeweg een beter beeld ontstaan van de consequenties van (diverse vormen van) agglomeratielandbouw. Dan kan worden gezien of er een gemeenschappelijke lijn uitkomt die vraagt om regionaal beleid.	Lokaal/ Regio/ Provincie	Continu

Glastuinbouw

Actie	Actor	Termijn
Gemeenten brengen voor hun grondgebied de ontwikkelingsmogelijkheden van zowel de ontwikkelingsgebieden glas als de solitaire locaties in beeld op basis van de criteria voor 'toekomstbestendige locaties'.	Lokaal	2019-2021
Afhankelijk van de trends in de glastuinbouw brengen gemeenten de 'niet-toekomstbestendige' gelegen ontwikkelingsgebieden in beeld en brengen waar nodig de m2 ontwikkelingsgebied glas terug. Hierbij wordt meegenomen of deze gebieden nog geschikt zijn voor nieuwvestiging van glastuinbouw of dat deze enkel geschikt zijn voor uitbreiding van de bestaande glastuinbouwbedrijf.	Lokaal	2019-2021
De regio onderzoekt of de aanwezige planologische ruimte op niet-toekomstbestendige locaties kan of moet worden ingeperkt. Dit kan gewenst zijn als sprake is van een planologisch overschot aan ontwikkelingsmogelijkheden en het voorkomen van ongewenste ontwikkelingen op niet-toekomstbestendige locaties.	Regio	2019-2021
De regio onderzoekt of het wenselijk is om de voormalige provinciale referentiemaat voor solitair glastuinbouw lokaal los te laten indien het 'toekomstbestendige locaties' betreft.	Regio	2019-2021

Intensieve teelten i.r.t. acties Glastuinbouw en Regionaal Ruimtelijk Kwaliteitskader (RKK)

Actie	Actor	Termijn
Aan de hand van het ruimtelijk kwaliteitskader zal op lokaal niveau een nadere analyse plaatsvinden welke gebieden zich bij uitstek lenen voor grootschalige (nieuwe) initiatieven voor intensieve teelten.	Lokaal	2019-2021

Intensieve veehouderij

Onder de vlag van het project “schone stallen”, wat onder regie van de Provincie Limburg wordt uitgevoerd, worden de volgende acties uitgevoerd:

Actie	Actor	Termijn
Gemeenten brengen de latente ruimte binnen vergunningen en bestemmingsplannen in beeld en brengen deze, waar mogelijk en nuttig geacht, terug.	Provincie Lokaal	2019-2021
De mogelijkheid en toepasbaarheid van toekomstige wetgeving voor het verminderen van de overlast van IV-bedrijven worden in gezamenlijkheid beoordeeld. Hierbij wordt gezien of er tot aan de invoering van nieuwe wetgeving een interim beleid (ter voorkoming van gezondheidsrisico's binnen bestaande wetgeving) noodzakelijk en mogelijk is.	Provincie/ Regio	2019-2021
Regio en provincie zoeken naar mogelijkheden om ervoor te zorgen dat emissieruimte die ontstaat door verplaatsende of stoppende bedrijven op “niet-toekomstbestendige” locaties niet vanzelfsprekend door andere bedrijven weer wordt opgevuld.	Provincie/ Regio	2019-2021
Onderzocht wordt of het wenselijk is om het recht op het automatisch omschakelen van diercategorieën binnen een IV bestemming in te perken. Provinciaal/regionaal wordt onderzocht voor welke diercategorieën en gebieden inperking gewenst is en welke juridische mogelijkheden er zijn om vrije overschakeling naar een andere diercategorie aan banden te leggen. Per gemeente wordt dit onderzocht en wordt er op gemeentelijk niveau een besluit genomen. Gemeenten kunnen een eigen afwegingskader opstellen welke overschakeling zij wel en niet wenselijk vinden.	Provincie/Regio/gemeenten	2019-2020
Gemeenten zullen zich inspannen om ervoor te zorgen dat op bedrijfslocaties die per 1 januari 2020 niet voldoen aan het besluit emissiearme huisvesting de benodigde vervolgstappen worden gezet.	Gemeenten	1 januari 2020
De provincie verzorgt de jaarlijkse monitoring van de invloed van de IV-sector op de kwaliteit van de leefomgeving in het kader van het “manifest duurzame veehouderij”. De gemeenten leveren daarin een bijdrage door zorg te dragen voor een actueel bestand met gemeentelijke omgevingsvergunningen voor de IV-sector.	Provincie	Jaarlijks

Schone stallen

Het actieprogramma Schone Stallen wordt in de hele regio uitgerold.	Provincie	2025
---	-----------	------

Mestverwerking

Actie	Actor	Termijn
Regio en provincie maken afspraken over op welke wijze de informatie wordt bijgehouden, zodat de monitoring ook daadwerkelijk uitgevoerd kan worden.	Regio/ Provincie	2019

Kringlooplandbouw en natuurinclusieve landbouw

Actie	Actor	Termijn
Om op de hoogte te blijven van de trends/ontwikkelingen en het voorkomen van mogelijke ruimtelijke belemmeringen voor wat betreft de thema's kringlooplandbouw en natuurinclusieve landbouw houden gemeenten samen de vinger aan de pols. Door casussen met elkaar te bespreken zal gaandeweg een beter beeld ontstaan van de ruimtelijke wensen en behoeften vanuit het perspectief kringlooplandbouw dan wel natuurinclusieve landbouw. Dan kan worden gezien of er een gemeenschappelijke lijn uitkomt die vraagt om regionaal beleid.	Regio	continu

Stoppende agrarische bedrijven

Actie	Actor	Termijn
De regio doet onderzoek naar de mogelijkheid om tijdelijk nieuwe gebruiksfuncties in vrijkomende agrarische bebouwing toe te staan indien dat een financiële drager vormt voor sloop van de bebouwing op termijn.	Regio	2019
De regio wil een instrument ontwikkelen om excessieve verloedering van leegstaande bebouwing in het landelijk gebied tegen te gaan. De regio stelt daarom een handvat 'excessenregeling' op, welke lokaal kan worden uitgewerkt.	Regio	2019
De provincie Limburg rolt de monitoring van leegstaande en vrijkomende agrarische bebouwing verder uit over de regio. De gemeenten participeren in dit project.	Provincie	2019
Gemeenten geven uitvoering aan het Plan van aanpak Perspectief Stoppende agrarisch ondernemers.	Gemeenten en provincie	2019-2020

Bijlage 1. Begrippenlijst

Agglomeratielandbouw:

nieuwe vorm van land- en tuinbouw waarbij primaire productie gekoppeld wordt aan andere onderdelen van de productieketen (verwerking, verpakking en opslag van producten, verwerken reststromen e.d.), veelal grootschalig en met industriële uitstraling (bron: POL 2014)

Intensieve veehouderij:

het hebben van een bedrijfsmatige tak van varkens, kippen, vleeskuikens, stieren voor roodvleesproductie, geiten, eenden, pelsdieren, konijnen, kalkoenen of parelhoenders waarvoor een milieuvergunning is verleend (ontleent aan Reconstructieplan Noord- en Midden-Limburg, waarbij de diercategorie geiten is toegevoegd).

Nieuwvestiging agrarisch bedrijf:

Het toekennen van een agrarisch bouwvlak op een locatie waar volgens het vigerend bestemmingsplan geen agrarisch bouwvlak is voorzien. Dit kan een onbebouwde locatie zijn (zonder bouw mogelijkheden) of bijvoorbeeld een locatie waar sprake is van bebouwing zoals een burgerwoning binnen de bestemming Wonen.

Nieuwvestiging intensieve veehouderij:

Het toekennen van een functie-aanduiding voor intensieve veehouderij op een locatie waar volgens het vigerend bestemmingsplan geen intensieve veehouderij is voorzien.

Toekomstbestendige locatie:

Een locatie waar ook op lange termijn de fysieke en milieuhygiënische ruimte is om het agrarisch bedrijf verder te ontwikkelen, waarbij de bedrijfsontwikkeling passend is bij de omgeving.

Omvormen / omschakelen:

Het geheel of gedeeltelijk overstappen van de ene agrarische bedrijfsvorm naar een andere agrarische bedrijfsvorm die op die locatie nog niet aanwezig is.

Bijlage 2. Aspecten toekomstbestendige locaties

1. Landschap

Het landschap is de basis. Landschap is datgene wat je ziet (bestaande uit bebouwing, beplanting, natuur, infrastructuur en ondergrond). De overige criteria diepen dit verder uit. Er wordt gestreefd naar een hoogwaardig landschap c.q. leefomgeving. Voor alle initiatieven geldt dat er rekening dient te worden gehouden met de landschappelijke karakteristieken van het gebied waar het initiatief zich bevindt. Deze landschappelijke karakteristieken zijn de ingrediënten die voor zorgen dat een gebied een bepaald karakter heeft en geven mede invulling aan de identiteit en kwaliteit. Het landschap dient leesbaar te zijn, met daarin aandacht voor het behouden van de historisch gegroeide kwaliteiten van de verschillende landschapstypen. Door (her)ontwikkeling worden de verschillende stijlkenmerken per landschapstype versterkt waardoor een herkenbaar en kwalitatief hoogwaardig totaalpakket ontstaat. Invulling geven aan (her)ontwikkeling kan via een inrichtingsplan met een landschappelijke inpassing waarin wordt uitgewerkt wordt gegeven aan de situering en uitstraling van de bebouwing in relatie tot de omgeving en met respect voor het verleden.

2. Infrastructuur

Infrastructuur vatten wij breed op. Het kan gaan om wegen, elektra maar ook de beschikbaarheid van internet. Een duurzame locatie heeft een goede mix aan benodigde voorzieningen nodig. Wij vragen specifiek aandacht voor de verkeerskundige ontsluiting van het gebied en/of locatie. Afhankelijk van de schaalgrootte kan het zijn dat er een (forse)toename is aan verkeersbewegingen, of dat de infrastructuur moet worden opgewaardeerd. Dit kan (negatieve) gevolgen hebben voor het landschap, natuur en gezondheid maar kan ook een forse kostenpost inhouden. Leg vast in een inrichtingsplan hoe de ontsluiting plaatsvindt en hoe wordt omgegaan met de verkeersbelasting als gevolg van de planontwikkeling. Is er bijvoorbeeld een alternatieve ontsluiting nodig? Centraal staat een veilig en doelmatig gebruik van de wegen.

3. Cultuurhistorie

Behoud, versterk of herontwikkel cultuurhistorische waarden zodat ze zichtbaar en beleefbaar worden en bijdragen aan de 'leesbaarheid' van het landschap. Hierbij is een goede cultuurhistorische analyse met daarin aandacht voor de cultuurhistorische gelaagdheid (o.a. geomorfologische elementen als steilranden, beekdalen en terrassen, archeologie, (gebouwde) monumenten) met als doel het in kaart brengen van cultuurhistorische waarden.

4. Natuur/Ecologie (incl. waterkwaliteit)

Realiseer een verbindend landschap met een duurzaam functionerend ecologisch netwerk bestaande uit kerngebieden die via kwalitatief hoogwaardige verbindingzones met elkaar worden verbonden. Centraal staat het behouden, versterken of verbeteren van de natuur- en ecologische waarden (biodiversiteit), de natuurbeleving en de waterkwaliteit.

5. Duurzaamheid

Duurzaamheid omvat diverse onderwerpen. Wij denken bij duurzame locaties ondermeer aan de energieopgave met aandacht voor energieverbruik (gesloten systemen), kringlooplandbouw, klimaatadaptatie, toekomstbestendigheid van de woning en bedrijfsbebouwing maar ook duurzaam grondgebruik. Dit komt o.a. tot uiting in duurzame energie, maatregelen om energieneutraal te worden, maatregelen m.b.t. klimaatadaptatie zoals dikte van muren, omgaan met extra neerslag,

maar ook het gebruik van bouwmaterialen en een levensloopbestendige woning. De toekomstbestendigheid van bebouwing hangt samen met het ruimtegebruik. Hoe is het perceel ingericht? Is er sprake van bebouwing dat geen gebruiksfunctie meer heeft en/of in slechte staat verkeert? In een inrichtingsplan dient te worden aangegeven op welke wijze er rekening wordt gehouden met duurzaamheid en welke maatregelen er zullen worden getroffen.

6. Klimaatadaptatie

We krijgen te maken met de gevolgen van een veranderend klimaat zoals meer hitte en extreme buien, zeespiegelstijging en grotere kans op langdurige perioden van droogte. Dit brengt de nodige opgaven met zich mee. Een vitale agrarische sector, innovatieve bedrijvigheid, leefbare steden en dorpen en aantrekkelijk groengebied waarin rekening wordt gehouden met elkaar is het streven. We kijken bij duurzame locaties specifiek naar de waterproblematiek. Het gaat daarbij om de onttrekking van water (grondwaterstand), verdroging en vernatting, maar ook over de afvoer van water. Is er bijvoorbeeld sprake van overbodige verharding? Dan dit verwijderen. Besteed aandacht aan het voorkomen van wateroverlast door het waterbergend vermogen te vergroten. In de deltaopgave (bijvoorbeeld Maas) wordt dit uitgewerkt, voor specifieke locaties kan dit echter ook. Is het mogelijk om regenwater ondergronds op te slaan en dat te gebruiken bij een langdurige periode van droogte? Houd rekening met grondwaterstanden. Wat duidelijk is, is dat om hier op een goede wijze invulling aan te geven en de kansen te kunnen grijpen de samenwerking moet worden gezocht met diverse partijen.

7. Woon- en leefklimaat

Bij de vaststelling van ruimtelijke besluiten, zoals een bestemmingsplan of het verlenen van een omgevingsvergunning voor afwijken van het bestemmingsplan, moet de gemeente in het kader van een goede ruimtelijke ordening onder meer beoordelen of er sprake is van een 'goed' woon- en leefklimaat. Er dient sprake te zijn van een 'goed' woon- en leefklimaat bij milieugevoelige functies zoals bijvoorbeeld wonen, medische zorgverlening, onderwijs en kinderopvang. Dergelijke functies zijn gevoelig voor hinder door bijvoorbeeld geur, geluid en/of gevaar. Relatief nieuwe onderwerpen in de discussie rondom een goed woon- en leefklimaat hebben betrekking op gezondheid, denk daarbij aan luchtkwaliteit, endotoxines en zoönose. De beoordeling van het woon- en leefklimaat gebeurt aan de hand van milieuregelgeving. De daaruit voortvloeiende normen geven naast een kader ook de mogelijkheid tot het bieden van maatwerk en worden in een vroeg stadium al betrokken bij het bepalen van de toekomstbestendigheid van een locatie.

Bijlage 3. Bestuursafspraken maart 2018

9. Landelijk gebied

Het landelijk gebied van de regio Noord-Limburg is divers van karakter. Het bestaat uit beekdalen, ontginningsgebieden en stuifduinengebied, terwijl ook het gebruik van dit landschap sterk varieert: natuurgebieden, concentraties intensieve veehouderij, recreatiegebieden en woongebieden. Daarnaast is er ook een nieuwe ruimtegebruiker bijgekomen, namelijk het opwekken van duurzame energie (windmolens en zonneweiden). Om in de toekomst voldoende ontwikkelingsruimte te blijven bieden voor alle gebruikers is het belangrijk om keuzes te maken die afgestemd zijn op de ontwikkelingen en de wensen van die gebruikers.

Uitgangspunten

De ontwikkeling van de agrarische bedrijven kenmerkt zich door schaalvergroting, intensivering en nieuwe verschijningsvormen en allianties bij de blijvers. Voorbeelden van de laatste categorie zijn agglomeratielandbouw, verbrede landbouw en biologische landbouw. Daarnaast is sprake van een toenemende leegstand als gevolg van stoppende bedrijven. Tevens doen zich als gevolg van klimaatverandering ontwikkelingen voor die impact hebben op het landelijk gebied: de energieopgave en de deltaopgave. Tegelijkertijd is er groeiende aandacht voor de gevolgen van schaalvergroting voor landschap en gezondheid. Vanuit het thema Vrijtijdseconomie wordt benadrukt dat een aantrekkelijk landschap een belangrijk decor is voor de toeristische voorzieningen in onze regio. En niet in de laatste plaats vormt een goed leef- en woonklimaat in het buitengebied een belangrijke randvoorwaarde voor alle bewoners van onze regio. Hiermee staat de regio voor de opgave om in de regionale POL-uitwerking Landelijk Gebied de volgende zaken uit te werken én met elkaar in balans te brengen:

- (ruimtelijk) faciliteren van de dynamiek in de agrarische sector;
- ruimtelijke kwaliteit behouden (afwegingscriteria voor nieuwe ontwikkelingen) en versterken (opgaven op het gebied van klimaat, water, natuur, landschap en cultuurhistorie);
- verbeteren van het leef- en woonklimaat.

Afspraken

Deze ambitie wordt door middel van bestuursafspraken geconcretiseerd. Deze afspraken bestaan uit een mix van beleidsstandpunten en procesafspraken om uiteindelijk te komen tot een regionale POL-uitwerking Landelijk gebied Noord-Limburg. De notitie “Dynamiek in het landelijk gebied van Noord-Limburg” vormt de basis voor deze bestuursafspraken.

Ontwikkelruimte agrarische bedrijven

Leidraad voor het bepalen van de ontwikkelruimte voor de agrarische bedrijven is het regionaal ruimtelijk kwaliteitskader, waarin ook de provinciale belangen (POL) zijn meegenomen. Daarnaast worden op regionaal niveau principes ontwikkeld die de basis vormen voor een (beperkt) regionaal afwegingskader als onderdeel van het afstemmingsprotocol voor de diverse sectoren binnen de land- en tuinbouw. De principes kunnen vervolgens om op lokaal niveau worden aangevuld en toegepast om te kunnen beoordelen initiatieven te kunnen beoordelen of zij voldoen aan de criteria voor een ‘toekomstbestendige locatie’ (zie afspraak 6.4).

- 9.1. De uitdaging bij het realiseren van onze opgaves in het landelijk gebied is het borgen van de juiste balans tussen rust & ruimte en de innovatieve & dynamische economie (zie afspraak 6.1).
- 9.2. Gezien de bovenregionale belangen van Greenport Venlo worden voor de Ontwikkelingsgebieden glas de volgende richtlijnen in acht genomen:
 - het behoud van ontwikkelmogelijkheden voor glastuinbouwbedrijven op de juiste plek (‘toekomstbestendige locaties’) staat voorop: maatwerk en flexibiliteit is hierbij een voorwaarde. Vormverandering en vergroting in combinatie met kwaliteitsverbetering is bespreekbaar;
 - doorontwikkeling en het behoud van ontwikkelingsmogelijkheden voor (delen van) Ontwikkelingsgebieden glas wordt op lokaal niveau gebaseerd op de (nog uit te werken) criteria voor ‘toekomstbestendige locaties’ (kwalitatieve afwegingen als: kwaliteit en kwantiteit infrastructuur, verkaveling, kenmerken gebied en op kansen voor revitalisering);

- afhankelijk van de trends in de glastuinbouw brengen de gemeenten de 'kansarme' ontwikkelingsgebieden glas in beeld en gaan daar de m² ontwikkelgebied glas terugbrengen (mede in het licht van de revitaliseringsopgave);
- 9.3. Voor Solitair glas worden de volgende richtlijnen in acht genomen:
- gezien het planologisch overschot aan uitbreidingsruimte voor solitaire glastuinbouw en de lange termijn trend wordt door de regio heroverwogen of planologische ruimte op niet toekomstbestendige locaties kan/moet worden ingeperkt;
 - de regio onderzoekt of het wenselijk is om de provinciale referentiemaat voor solitair glastuinbouw lokaal los te laten indien het '*toekomstbestendige locaties*' betreft (zie afspraak 6.4).
- 9.4. Voor Intensieve teelten worden de volgende richtlijnen in acht genomen:
- bij de lokale heroverweging van de ontwikkelingsgebieden glastuinbouw (zie afspraak 9.2) wordt rekening gehouden met de ruimtevraag van teelt ondersteunende voorzieningen. Indien er sprake is van een '*toekomstbestendige locatie*' en ruimtelijk inpasbaar is, wordt deze ruimtebehoefte gefaciliteerd;
 - bij de verdere uitwerking van het ruimtelijk kwaliteitskader zal een nadere analyse plaatsvinden welke gebieden zich bij uitstek lenen voor grootschalige (nieuwe) initiatieven (zie afspraak 6.1).
- 9.5. Voor Agglomeratielandbouw worden de volgende richtlijnen in acht genomen:
- doorgroei van Agglomeratielandbouw in het buitengebied is enkel toestaan in gebieden waar deze ruimtelijk inpasbaar is (zie afspraak 6.1) en indien sprake is van een '*toekomstbestendige locatie*' (zie afspraak 6.4).
 - nieuwvestiging van een agglomeratielandbouwbedrijf (met ondergeschikte agrarische activiteiten) kent een incidenteel karakter. Indien nieuwvestiging van agglomeratielandbouw aan de orde is/komt, wordt onderzocht of dit mogelijk is op bedrijventerreinen (mede in het licht van de regionale herstructuringsopgave voor Bedrijventerreinen).
- 9.6. Voor Intensieve veehouderij worden de volgende richtlijnen in acht genomen:
- het behoud van ontwikkelmogelijkheden voor intensieve veehouderij op de juiste plek ('*toekomstbestendige locaties*') staat voorop: maatwerk en flexibiliteit is hierbij een voorwaarde;
 - nieuwvestiging in principe alleen op reeds bestaande '*toekomstbestendige locaties*' (zie afspraak 6.4);
 - lokaal maatwerk bij overlast in kernrandzones met als uitgangspunt dynamisch voorraadbeheer.
- 9.7. Voor Mestverwerking worden de volgende richtlijnen in acht genomen:
- aangezien het uitgangspunt is dat er binnen de regio voldoende verwerkingscapaciteit is voor het mestoverschot uit de regio, faciliteren de gemeenten de bestaande mestverwerkingsinitiatieven, waarbij voor nieuwe grootschalige initiatieven in eerste instantie ingezet wordt op vestiging op bedrijventerreinen. Indien dit niet haalbaar is wordt gezocht naar toekomstbestendige locaties in het landelijk gebied;
 - nieuwe initiatieven worden door de gemeenten in eerste instantie 'on hold' gezet omdat er momenteel een balans tussen vraag en aanbod is. Indien bij een bestaand initiatief langere tijd geen vooruitgang richting realisatie wordt geconstateerd terwijl er nieuwe initiatieven met innovatieve concepten en verdergaande vormen van duurzame mestverwerking zijn, kan worden overwogen om de medewerking aan een bestaand initiatief te beëindigen. Echter, pas als een bestaand initiatief geen doorgang vindt, ontstaat daadwerkelijk ruimte voor nieuwe initiatieven. Nieuwe initiatieven worden gezamenlijk binnen de regio en met de provincie afgestemd;
 - de regio heeft samen met de provincie een overzicht gemaakt van de vraag naar en het aanbod van mestverwerkingscapaciteit (inclusief nog uit te voeren initiatieven). Deze informatie vormt de basis om ontwikkeling van vraag en aanbod te kunnen monitoren en nieuwe initiatieven te toetsen.
 - De regio en provincie maken afspraken over op welke wijze de informatie wordt bijgehouden, zodat de monitoring ook daadwerkelijk uitgevoerd kan worden (zie afspraak 1.6).

Leegstand

De komende jaren neemt de leegstand van agrarisch vastgoed toe, met als gevolg verrommeling van het landelijk gebied en wellicht oneigenlijk gebruik. Met leegstand bedoelen we niet alleen de agrarische gebouwen die daadwerkelijk leegstaan, maar ook de agrarische bestemde gebouwen die worden gebruikt voor niet-agrarische activiteiten (oneigenlijk gebruik).

- 9.8. De regio wil bijdragen aan het oplossen van de leegstandsproblematiek in het landelijk gebied in relatie tot (de ontwikkeling van) duurzame locaties en dynamisch voorraadbeheer:
- de gemeenten werken daarom alleen mee aan de herbestemming van vrijkomende agrarische bebouwing als er, vanuit de nieuwe functie beredeneerd, sprake is van een *'toekomstbestendige locatie'* (zie afspraak 6.4);
 - de herbestemming van vrijkomende agrarische bebouwing wordt slechts toegestaan indien dat in overeenstemming is met de regionale bestuursafspraken;
 - de gemeenten werken alleen mee aan nieuwvestiging als een bestaande locatie niet kan voldoen aan de criteria voor een *'toekomstbestendige locatie'* voor de desbetreffende functie.
- 9.9. De regio wil bijdragen aan de oplossing van de asbestopgave in het landelijk gebied. De gemeenten werken daarom niet mee aan het herbestemmen van vrijkomende agrarische bebouwing met een dak van asbest.
- 9.10. De regio doet onderzoek naar de mogelijkheid om tijdelijk nieuwe gebruiksfuncties in vrijkomende agrarische bebouwing toe te staan indien dat een financiële drager vormt voor sloop van de bebouwing op termijn.
- 9.11. De regio wil een instrument ontwikkelen om excessieve verloedering van leegstaande bebouwing in het landelijk gebied tegen te gaan. De regio stelt daarom een handvat 'excessenregeling' op, welke lokaal kan worden uitgewerkt.
- 9.12. De provincie Limburg rolt de monitoring van agrarische bebouwing landelijk gebied verder uit over de regio. De gemeenten participeren in dit project (zie afspraak 1.6).

Schone stallen

Naast schaalvergroting speelt binnen de veehouderij ook het onderwerp 'Schone stallen' met als doel om de milieubelasting van de omgeving te verminderen. Onder regie van de provincie wordt door de regio samengewerkt om dit doel te bereiken.

- 9.13. Doelstelling is een toekomst waarbij IV-bedrijven geen of geen noemenswaardige overlast voor de omgeving veroorzaken. Belangrijk strategie hierbij is het bevorderen van het breed toepassen van BBT (best beschikbare technieken) voor het verminderen van de emissie.
- 9.14. De gemeenten brengen de latente ruimte binnen vergunningen in beeld en brengen deze terug (waar mogelijk en nuttig geacht).
- 9.15. Via handhaving en voorlichting wordt het naleven van de vergunningsvoorwaarden bevorderd met speciale aandacht voor het gebruik van stalsystemen met luchtwassers.
- 9.16. De mogelijkheid en toepasbaarheid van toekomstige wetgeving (vooral Wet Veedichte gebieden en Omgevingswet) voor het verminderen van de overlast van IV-bedrijven (fijnstof) worden in gezamenlijkheid beoordeeld. Hierbij wordt gezien of er tot aan de invoering van nieuwe wetgeving een interim beleid (ter voorkoming van gezondheidsrisico's binnen bestaande wetgeving) noodzakelijk en mogelijk is.
- 9.17. Regio en provincie zoeken naar mogelijkheden om ervoor te zorgen dat emissieruimte die ontstaat door verplaatsende of stoppende bedrijven op "niet-toekomstbestendige" locaties niet vanzelfsprekend door andere bedrijven weer wordt opgevuld.
- 9.18. De provincie verzorgt de jaarlijkse monitoring van de invloed van de IV-sector op de kwaliteit van de leefomgeving in het kader van het "manifest duurzame veehouderij". De gemeenten leveren daarin een bijdrage door zorg te dragen voor een actueel bestand met gemeentelijke omgevingsvergunningen voor de IV-sector.

Bijlage 4. Monitoringsoverzicht mestverwerking

gemeente	plaats	bedrijfsaard	mestverwerking omgevingsvergunning of bestemmingsplan aangevraagd in ton/jaar	mestverwerking vergund in ton/jaar	mestverwerking gerealiseerd in ton/jaar	mestverwerking* gerealiseerd fosfaat kg/jaar	soort mestverwerking	bevoegd gezag	verwerking bedrijfsgeigen (A) en/of bedrijfsvreemde (B) mest
Beesel				0	0	0			
Bergen									
	Siebangewald	varkenshouderij/mestverwerking				0	2	B&W	A
	Well	groenteverwerking/mestverwerking		30.000	30.000	90.000	1,2,3	GS	B
Gennep				0	0	0			
Horst aan de Maas									
	America	varkenshouderij/mestverwerking	450.000	80.000	80.000	240.000	3, 4, 5, 9	GS	A en B
	America	mestverwerking	32.800	8.000	8.000	24.000	2	B&W	B
	America	varkenshouderij/mestverwerking		10.000	0	0	3, 4, 5	B&W	A
	Evertsoord	varkenshouderij/mestverwerking		25.000	25.000	75.000	2, 3, 4, 5	B&W	A en B
	Grubbenvorst	mestverwerking	450.000	450.000	0	0		GS	B
	Grubbenvorst	pluimvee/slachterij		42.808	0	0	1	GS	A en B
	Grubbenvorst	varkenshouderij/mestverwerking	35.000	16.000	16.000	48.000	1, 2, 3, 4	GS	A
	Horst	varkenshouderij/mestverwerking	31.000	23.500	23.500	70.500	1, 2, 3	GS	A
	Meerlo	varkenshouderij/mestverwerking		15.000	15.000	45.000	3, 4, 5	B&W	A
	Meerlo	pluimveehouderij / mestdroging-/hygiëniseratie		25.000	25.000	75.000	2	B&W	A en B
Peel en Maas									
	Egchel	varkenshouderij/mestverwerking		19.700	19.700	59.100	1,2	B&W	A en B
	Maasbree	varkenshouderij/mestverwerking		10.000	0	0	1,2,3	GS	A en B
Mook en Middelaar				0	0	0			
Venlo				0	0	0			
Venray									
	Castenray	varkenshouderij/mestverwerking		1.500	1.500	4.500	9	B&W	A
	Castenray	varkenshouderij/mestverwerking	2.000	0	0	0	2	B&W	A
	Leunen	varkenshouderij/mestverwerking	63.000	5.000	5.000	15.000	3,4	B&W	A
	Leunen	varkenshouderij/mestverwerking		4.000	0	0	3,4	B&W	A
	Leunen	varkenshouderij/mestverwerking		4.000	4.000	12.000	2,3	B&W	A
	Leunen	varkenshouderij/mestverwerking	10.000	0	0	0	3,4	B&W	A
	Leunen	varkenshouderij/mestverwerking	14.000	0	0	0	3,4	B&W	A
	Oirlo	varkenshouderij/mestverwerking		15.000	15.000	45.000	3,4	B&W	A
	Venray	mestverwerking		150.000	0	0	2,3,4	B&W	B
	Vredepeel	varkenshouderij/mestverwerking		72.000	75.000	225.000	1,3	GS	A
	Vredepeel	rundveehouderij/mestverwerking	80.000	0	0	0	3	B&W	A
	Ysselsteyn	mestverwerking		200.000	200.000	600.000	2,3,4	B&W	B
	Ysselsteyn	mestverwerking		22.500	0	0	1,3	GS	B
	Ysselsteyn	varkenshouderij/mestverwerking		18.309	18.309	54.927	1,3	GS	A en B
	Ysselsteyn	varkenshouderij/mestverwerking	31.000	6.000	0	0	3	B&W	A
	Ysselsteyn	varkenshouderij/mestverwerking		6.000	0	0		B&W	A
TOTAAL	februari 2019		1.198.800	1.259.317	561.009	1.683.027			

* bij de verwerking van fosfaat in kg/jaar is ervan uitgegaan dat 1 ton mest 3 kg fosfaat bevat

1 = co-vergisting
2 = methygenisatie
3 = mestscheiding (dikke/dunne fractie)
4 = omgekeerde osmose (OO)
6 = biothermisch drogen (BTU)
7 = (groen)compostering
9 = mestdroging

Factsheet mestproductie

Bron: CBS 2017 op basis van fosfaat

Regio's	Limburg	Noord-Limburg
Mestproductie veehouderij (totaal gehele veestapel)	15.140 ton	8.014 ton
Mestproductie veehouderij (exclusief pluimvee en overige landbouwhuisdieren)	10.160 ton	5.790 ton
Mestproductie varkens	5.570 ton	3.713 ton
Mestproductie rundvee	3.160 ton	1.223 ton

Noord-Limburg; Beesel, Bergen, Gennep, Horst aan de Maas, Mook en Middelaar, Peel en Maas, Venlo en Venray

Factsheet mestverwerking

Regio's	Limburg	Noord-Limburg
Mestproductie veehouderij (excl. Pluimvee)	10.160 ton	5.790 ton
Plaatsingsruimte (93 % benutting landbouwareaal)	5.590 ton	1.960 ton
Mestoverschot Limburg (excl. Pluimvee, 93% benutting landbouwareaal)	4.570 ton (minimaal)	3.830 ton (minimaal)
Benodigde verwerkingscapaciteit bij verplichting van 59% verwerking	2.696 ton (minimaal)	2.260 ton (minimaal)
Verwerkingscapaciteit operationele installaties rundvee- en varkensmest (exclusief export onbehandelde mest)		???? ton (1.100-1.500)

Nadere toelichting bij het Monitoringoverzicht mestverwerking

Doel van het mestbeleid

Te veel mest in het water of op het land is schadelijk voor het milieu en de biodiversiteit. Daarom zijn er regels opgesteld voor het gebruik van mest. Het doel is het grond- en oppervlaktewater in Nederland gezond te houden, onder meer om er drinkwater van te maken. Dit is vastgelegd in de Europese Nitraatrichtlijn en de Kaderrichtlijn Water en geldt voor alle Europese lidstaten. Het is grotendeels aan elke lidstaat hoe ze dit bereiken.

Nederland heeft een groot deel van de maatregelen die betrekking hebben op de landbouw vastgelegd in de Meststoffenwet en in het Besluit gebruik meststoffen. In deze regelgeving is een aantal verschillende stelsels uitgewerkt. Dit zijn:

1. het stelsel van gebruiksnormen, dat het gebruik van de hoeveelheden dierlijke mest, fosfaat en werkzame stikstof op landbouwgrond regelt;
2. het stelsel van gebruiksvoorschriften, dat regelt waar, wanneer en op welke manier mest gebruikt mag worden en hoe omgegaan moet worden met het scheuren van grasland, het inzaaien van vanggewassen/groenbemesters en met erosiegevoelige percelen;
3. het stelsel van dierrechten, dat voor de varkens- en pluimveehouderij de omvang van de sector regelt;
4. het stelsel van fosfaatrechten, dat voor de melkveehouderij de omvang van de sector regelt;
5. het stelsel van verantwoorde en grondgebonden groei, dat de beperkte groei van de melkveehouderij regelt
6. het stelsel van de verplichte mestverwerking, dat regelt dat bedrijven een deel van hun bedrijfsoverschot verplicht moeten (laten) verwerken.

Mestverwerkingsplicht

Veehouderijbedrijven, die niet hun hele mestproductie (in kg fosfaat) op de tot hun bedrijf behorende grond kunnen plaatsen (volgens de gebruiksnorm fosfaat) hebben een bedrijfsoverschot. De Meststoffenwet eist van deze bedrijven dat zij een bepaald percentage van hun bedrijfsoverschot (laten) verwerken (zie tabel 1). Dit percentage is afhankelijk van de regio. De afgelopen jaren zijn deze percentages in de concentratiegebieden Oost en Zuid (zie figuur 1) geleidelijk verhoogd.

Tabel 1: Overzicht van de verwerkingspercentages per concentratiegebied.

	Oost	Zuid	Overig
2014	15%	30%	5%
2015	30%	50%	10%
2016	35%	55%	10%
2017	52%	59%	10%
2018	52%	59%	10%

Figuur 1: Grafische weergave van de concentratiegebieden (mestoverschotgebieden), zoals vastgelegd in de Meststoffenwet

Bij het invoeren van de mestverwerkingsplicht is ervoor gekozen om deze te laten sturen op fosfaat, omdat van dit element geen vluchtige verbindingen bestaan. Hierdoor kunnen de balansen eenvoudiger worden gemaakt, omdat er sprake is van een meer stabiele parameter. Sturing op basis van stikstof is lastiger, omdat stikstof wel een aantal vluchtige verbindingen kent.

Regio Noord-Limburg

Mestproductie veehouderij

Voor Noord-Limburg is de verwerking van varkensmest en rundveemest relevant. De mest van pluimvee wordt via contracten afgevoerd naar BMC verbranding of via export. In het Monitoringsoverzicht is daarom pluimvee uitgezonderd van de totale mestproductie veehouderij.

Plaatsingsruimte

Plaatsingsruimte is de totale hoeveelheid fosfaat, stikstof uit dierlijke mest en werkzame stikstof die aangewend kan worden. Het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) hanteert op nationaal niveau dat maximaal 93% van het landbouwareaal kan worden benut. Dit geldt dus ook voor Noord-Limburg. Dit komt enerzijds doordat niet ieder landbouwperceel geschikt is om mest uit te rijden en anderzijds, omdat een agrariër een bepaalde veiligheidsmarge aanhoudt. Wordt er namelijk teveel fosfaat uitgereden, dan kunnen daar boetes voor worden uitgedeeld.

Percentage mestverwerkingsplicht

Zoals in figuur 1 is aangegeven, valt Noord-Limburg binnen concentratiegebied Zuid, waarvoor geldt dat 59% van het bedrijfsoverschot verplicht verwerkt moet worden, uitgedrukt in fosfaat.

Benodigde verwerkingscapaciteit

Uit gegevens van het CBS (2017) blijkt dat er circa 2.260 ton fosfaat verwerkingscapaciteit nodig is voor alleen het verwerken van het overschot in Noord-Limburg. Op dit moment is er sprake van circa 1.680 ton fosfaat gerealiseerde verwerkingscapaciteit. Dit betekent dat er regionaal circa 600 ton fosfaat tekort aan verwerkingscapaciteit is.

Kanttekeningen

Bij de interpretatie van het overzicht zijn de volgende kanttekeningen van toepassing:

1. In de praktijk zijn er verschillende initiatieven voor mestverwerking, variërend in schaal, techniek en status van ontwikkeling (ideeën, plannen, vergund of gerealiseerd). De capaciteit die in Noord-Limburg is vergund, maar nog niet is gerealiseerd, wordt vooral gedomineerd door twee grote initiatieven, te weten RMS (450.000 m³ mest) in gemeente Horst aan de Maas en Comiva (150.000 m³ mest) in gemeente Venray. Echter, niet alle initiatieven komen ook tot realisatie. Als er nieuwe kansrijke initiatieven ontstaan wordt daarom als één van de beleidsuitgangspunten afgewogen in hoeverre nog medewerking wordt verleend aan bestaande (veelal langlopende) initiatieven waar nauwelijks voorgang zit in de realisatie. De berekening is dan ook bedoeld om inzicht te geven en niet om aan te geven of er wel of niet voldoende verwerkingscapaciteit is.
2. De cijfers zijn berekend op basis van de dieraantallen van de drie COROP-gebieden (Noord-, Midden- en Zuid-Limburg), omdat per COROP-gebied geen mestproductiecijfers bekend zijn en wel voor Limburg als geheel;
3. De dieren van bedrijven die meerdere locaties hebben onder één relatienummer bij de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) worden allemaal toegekend aan de gemeente waar de hoofdvesting zich bevindt. Dit betekent dat de CBS-cijfers van de mestproductie niet naar gemeenteniveau zijn om te rekenen, zonder een hoge mate van onnauwkeurigheid.
4. De benodigde mestverwerkingscapaciteit is berekend op de huidige norm van 59%. Zoals in tabel 1 is weergegeven, worden deze percentages per concentratiegebied regelmatig naar boven bijgesteld.

Toekomstige ontwikkelingen

Een belangrijk middel om tot waardevollere producten en tot efficiëntere ketens te komen is het technologisch behandelen van mest. De bijdragen die vormen van mestbehandeling kunnen leveren zijn:

1. Betere, stabielere en constantere bemestingsproducten maken voor gewassen;
2. Benutbaar maken van mest als (koolstof-)bron van biomassa voor bodemverbetering, energie of materialen;
3. Minder ongewenste emissies naar water, bodem en lucht en minder overlast;
4. Lagere footprint in de keten, door scheiding volume/massa en nutriënten;
5. Mogelijkheid om concurrerend meststoffen naar andere regio's te vervoeren en aan te wenden;
6. Voldoen aan de wettelijke verplichting om mest te verwerken als percentage van het bedrijfsoverschot;
7. Het krijgen van internationale markttoegang;
8. Het beter benutten van de nationale gebruikruimte voor nutriënten uit dierlijke mest.

Dit past ook in het streven naar kringlooplandbouw van de rijksoverheid, zoals beschreven in de Visie Landbouw, Natuur en Voedsel: Waardevol en Verbonden van minister Schouten (Ministerie van LNV, september 2018).

Bronvermelding:

1. Landelijke inventarisatie export en verwerking dierlijke mest 2018, Nederlands Centrum Mestverwaarding, november 2018;
2. Zesde Nederlandse actieprogramma betreffende de Nitraatrichtlijn (2018-2021), Ministerie van LNV, Ministerie van IenW, december 2017;
3. <https://www.rvo.nl/onderwerpen/agrarisch-ondernemen/mestbeleid/mest/achtergrond/wegwijs-het-mestbeleid-0>